

Урок 32

Тема. Детективна література, її особливості. Різновиди детективів. Цікава сторінка з життя **Е. А. По.** Захопливий сюжет оповідання «Золотий жук». Особливості композиційної будови твору

Мета уроку (розвиток компетентностей). *Предметних і комунікативних:* знання і розуміння цікавих фактів життя Е. По, сюжету оповідання «Золотий жук», поняття детективної літератури та різновидів детективу; *уміння* переказувати текст твору, акцентуючи увагу на змісті в цілому, окремих важливих деталях або фрагментах художнього тексту/медіатексту, ставити уточнювальні запитання до нього; визначати зв'язок між фрагментами неповної інформації з одного чи кількох різних джерел; визначати основну мету та прогнозувати наміри персонажа/ оповідача художнього тексту, висловлювати своє ставлення до зображених у творі людей, подій, ситуацій, явищ тощо. **Ключових:** розвиток уміння розмежовувати в художньому тексті/медіатексті фактичну інформацію, суб'єктивні судження та прихований підтекст; аргументовано висловлюватися про достовірність інформації і наводити аргументи для спростування або підтвердження суджень; імпровізувати з художнім текстом.

Обладнання: підручники, зошити, ПК, презентація.

Тип уроку: урок формування нових знань, умінь та навичок.

Навряд чи розуму однієї людини надано загадати таку загадку, яку розум іншої, спрямований певним чином, не зміг би розкрити.

Едгар По

Зміст уроку

I. Актуалізація та корекція знань. Хвилинка творчості. Презентація есе на тему «У чому сила і краса любові».

II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми уроку. Визначення очікуваних результатів відповідно до орієнтирів навчальної програми.

Слово вчителя. Людина у всі часи прагнула до пізнання невідомого. Латинське *detego*, англійське *detective* – означає *розкриваю, виявляю*. Звідси і назва літературного жанру, в основі якого зображення процесу розкриття заплутаної таємниці, переважно злочину. Слово *детектив* також означає нишпорку, який розслідує злочин чи розгадує таємницю. Автори детективних творів постійно переконують своїх читачів у безмежних можливостях людського розуму, який здатний розв'язати найзаплутанішу таємницю. Саме про це свідчать слова засновника детективного жанру американського письменника Едгара Алана По, які ми взяли епіграфом до нашого уроку. Сьогоднішній урок – подорож у дитинство детективного жанру, біля колиски якого стояв геніальний По.

III. Сприйняття і засвоєння матеріалу.

Розповідь учителя. Ніхто не може заперечити незвичайно стрімкого росту популярності детективного жанру. Це підтверджує і книговидавнича статистика: кожна четверта книжка, що виходить на заході - детектив, він увірвався не лише у велику літературу, але й у кіно, на телебачення, поширився на різні континенти земної кулі. В Англії історія розвитку жанру пов'язана з іменами Конан Дойла, А. Крісті, у Франції класиком жанру є Ж. Сименон, біля джерел американської детективної оповіді стоять Д. Хеммет, Р. Чандлер, Е. Куїн. У цій галузі успішно працювали багато інших видатних літераторів.

Як ви гадаєте, коли вперше в історії людства було вчинено злочин? І в якій книзі вперше він був описаний? Ця книга – Біблія, й історія злочинів іде від перших людей Адама і Єви та їхніх нащадків Каїна та Авеля. Про пограбування, вбивство, зраду, шантаж йдеться в багатьох

книгах. Але не слід вважати детективним кожен твір, в якому злочин – лише окремий епізод оповіді чи один із сюжетних мотивів. Бо детектив – це художній твір, де головною є одна сюжетна лінія – розкриття злочину. Цю лінію виокремив і утвердив у всесвітній літературі Едгар По. Письменник називав свої твори про «логічними» (термін «детектив» ще не існував). Визначення «детективна історія» вперше використала популярна письменниця, землячка Едгара По, Енн Кетрін Грін (1844 - 1935).

Дата народження детективного жанру - квітень 1841 року. У цей день в одному з американських журналів уперше з'явилася новела «Вбивство на вулиці Морг». Пізніше були створені «Тасмунія Марі Роже», «Викрадений лист» і «Золотий жук». Так Е.По започаткував новий жанр у літературі, запропонував певну схему, яку і досі використовують ті, хто працює у детективному жанрі. Модель включає наступні елементи: злочин, покази свідків, логіка міркувань слідчого, встановлення особистості злочинця. Міркування слідчого є центральним елементом, від їхньої дотепності залежить художня цінність детективу. Злочинець є замаскованим так, що підозра на нього падає в останню чергу, тому фінал оповідання завжди є неочікуваним.

Сам А. Конан-Дойл, творець Шерлока Холмса, вважав, що Едгар По «... був батьком детективного оповідання... Письменники змушені йти вузькою стежинкою, постійно зважаючи на Едгара По, який пройшов попереду».

Знайомство з особистістю письменника та його творчістю. Опрацювання матеріалу підручника на с. 136-137.

Відеопрезентація А. Химинець: Едгар А. По "Золотий жук": https://www.youtube.com/watch?v=ad-d_I-56gE&list=PLnWF-QntWd3sJKIGTDxh9-5BS7ROsqfSB&index=2

IV. Формування нових знань, умінь, навичок і компетенцій.

Опрацювання теоретичного матеріалу. Літературознавці виділяють такі види детективів: психологічний, історичний, іронічний (пародійний), фантастичний, політичний, шпигунський, кримінальний, адвокатський, інтелектуальний (логічний).

- Які детективи ви читали? Що там обов'язково має відбуватися? Які особливості детективу можна визначити? Учні формують *«Коло думок»*.

Історія створення оповідання «Золотий жук». У дитинстві Едгар дуже любив слухати «страшні казки», «історії про привидів, про розриті могили», які йому розповідала няня-негритянка. Ще одним джерелом вражень для малого стали безкінечні розповіді про морські мандрівки, скарби, які розповідали у Алланів капітани або торговці. Усі ці сюжети знайшли своє втілення у майбутніх творах письменника.

Природа острова Саллівона поблизу м.Чарлстон, де письменник гостював у друга у 1827 р., а також проходив військову службу у формі Моултрі, чутки, що на цьому острівці колись таборували пірати, надихнула його на створення «Золотого жука».

За два роки до цього По опублікував ряд статей про секретне письмо, де доводив, що розгадати можна будь-який шифр, коли знати загальні принципи, структуру мови. Логічні здібності самого По були феноменальними. Він захоплювався розшифровуванням головоломок та криптограм і зі сторінок журналу запропонував надсилати йому будь-які зашифровані написи, розшифровки яких друкував у наступному номері. Тому новела – художнє втілення наукової ідеї письменника, яку згодом запозичили секретні служби.

Робота з художнім текстом. Читання та коментування твору. Обговорення з використанням запитань підручника на с. 161.

Аналіз повісті «Золотий жук». Запорукою популярності твору є незвично дивний і напружений сюжет у поєднанні з яскравістю образів. Це історія про скарби, ключ до місцезнаходження яких був зашифрований. Один з героїв зумів його розгадати шляхом зіставлення знаків шифру із частотою використання літер в англійській мові. Розгадування криптограмми - чудовий приклад застосування дедукції. Особливість сюжету - відсутність зовнішньої дії. Сюжетна структура має два рівні - поверховий (вчинки Леграна) та глибинний (робота його думки). Герой новели - людина освічена, схильна до спостереження й осмислення фактів, їхнього аналізу. Він розгадує таємницю. Оповідач будує невірні припущення, які слугують тлом для проникливого інтелекту та логіки героя.

У повісті «Золотий жук» автор використовує свої принципи, викладені у статті «Філософія творчості»: використати ефект контрасту, вести оповідь просто і на невеликій кількості сторінок, закінчити стрімкою і виразною розв'язкою.

Твір відзначається стрімкою дією, в ньому нема зайвих подробиць, з самого початку виникає атмосфера загадковості, чому сприяє романтичне місце подій. «Золотий жук» відносять до детективів, бо тут розкривають таємницю давнього піратського злочину. Жанр визначають як новелу, іноді як повість.

Детектив має свою композицію: експозиція – передумови подій; зав'язка - інформація про злочин; розвиток дії - процес розслідування; кульмінація – розкриття таємниці; розв'язка - простежуються дії детектива після встановлення особи злочинця, відбувається реконструкція обставин злочину, розкриття ходу розслідування. У детективних розповідях Е. По з особливим ефектом виявляє себе сила логіки й аналітичного розуміння. Коло суперечностей, заплутаних фактів поступово розв'язується завдяки стрункій системі логічного аналізу, перед якою безсилі будь-які загадки. Головний композиційний прийом – «розповідь у розповіді». Історія золотого жука викладена кількома персонажами, спочатку оповідачем – другом головного героя, потім іде розповідь самого Леграна. Ми маємо три погляди на історію золотого жука.

Робота в групах. Знайти в тексті і розкрити позицію щодо пергаменту і золотого жука: 1) оповідача, 2) слуги Джупітера, 3) самого Леграна.

V. Закріплення вивченого матеріалу, узагальнення та корекція знань.

Творче завдання. Відновіть втрачену інформацію і розкрийте таємничу формулу детективу.

Д	Е					В	=		А	Є				Ц	Я	:	(	С
П		С									С	Т	Ь	+	Л			І
К		+	Н			К		В	І		З	Н			Я	)	х	З
А			П			Ч	А		І					Г	А			

Мінідослідження в парах. «Чи дотримується Е. По власної формули детективу?»

Закони літературного детективу Е.А.По	Реалізація принципів у повісті «Золотий жук»
Зміст твору – процес розкриття таємниці, обставин злочину	
Розгадку таємниці знаходить не слідчий або поліцейський, а непрофесіонал	
Читач робить власні висновки, паралельно розкриває справу	

Розгадка дивує дуже простим поясненням заплутаних явищ	
Оповідачем має бути приятель детектива, свідок події	
Детектив у фіналі твору пояснює хід власних думок і розкриває таємницю або злочин	

Інтерактивні вправи. «"Золотий жук". Ланцюжок подій»: <https://learningapps.org/display?v=pywov3m0n24> та «"Золотий жук". Сюжетні елементи»: <https://learningapps.org/display?v=p1dre0e7224>

VI. Підбиття підсумків, рефлексія. Бесіда за змістом уроку.

- Що ви дізналися про Е.По? Які твори він писав?
- Яке місце він посідає в історії американської та світової літератури?
- Що характерно для його оповідань? Як він називав свої детективні твори?
- Які закони детективного жанру запропонував Е. По?
- Як у повісті «Золотий жук» відбилося захоплення Е. По розгадуванням головоломок?
- Чим повість «Золотий жук» Е. По приваблює читачів?

Завершіть речення. Сьогодні я зрозумів(-ла)/дізнався(-лась)/розібрався(-лась)... Я хочу похвалити себе за те, що сьогодні на уроці... У мене залишились запитання щодо...

Працюємо вдома. 1. Прочитайте твір і перекажіть стисло історію з жуком від імені Джупітера або Леграна. 2. Знайдіть у тексті твору цитати до характеристики образів Леграна, Джупітера, оповідача. 3. Створіть «Палітру емоцій»: запишіть слова, які передають почуття персонажів твору.